

<u>АДÆМ ÆM3VHДÆЙ ÆMГVCTU KÆMU VOHЦÆ, ЛÆГДЗИЙНАДИ КОЙ ДÆP VOPДИГÆЙ РАЙГЪУСУЙ!..</u>

ХОДИ Камал (1941-2021), Цжгат Иристони аджмон поэт: «Малити Васойжн саужнгж ж фиццаг уадзимистж джр бжржг дардтонцж айдагь сж арф гьудийжй нж, фал ма сж медес жма исконди жмведауцжй... Мж бон федаржй жй уотж зжгьун, жма Васо иссжй нж национ аййев дзурди искурдиаджгинджр зжрингурдтжй еу. Поэзий, прози, драматургий жанрти ци уадзимистж исфжлдиста, етж бжлвурд гьжздугджр кодтонцж нж национ литературж...»

МАЛИТИ ВАСО: «АЛКÆМÆН ДÆР ÆXE СÆРМАГОНД НАД ЕС ЦАРДИ!..»

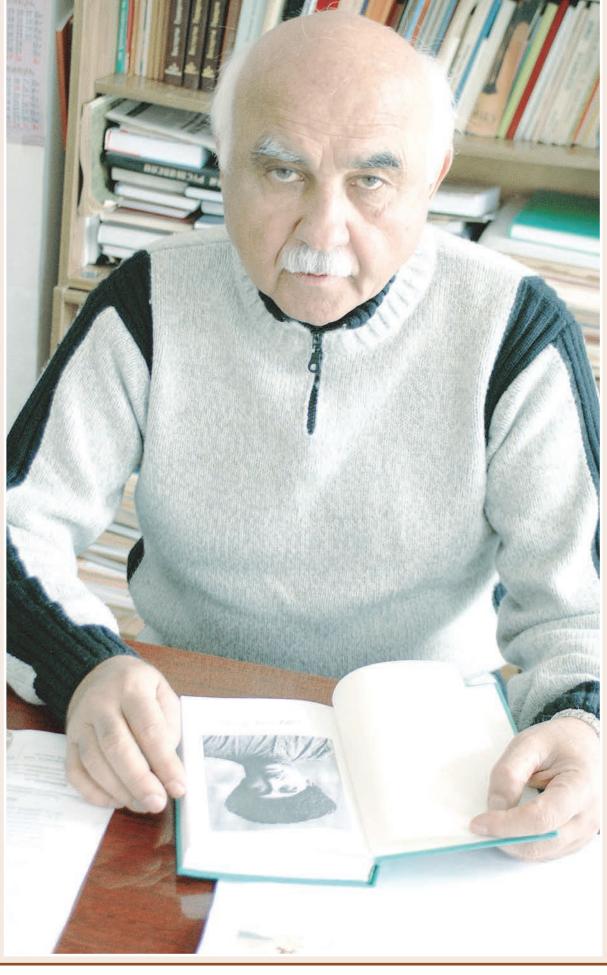
Ци ӕй амонд? Адӕймагæн дуккаг хатт цæруни баре леверд ку уайде, уæд барвæндонæй æ разцардвæндагбæл дæри нæуæгæй рацæун ке бафæндæ уайдæ, е хуннуй амондгун. Уотæ загъта еу скесейнаг курухон лег. Фал зæнхæбæл, æвæдзи, еу уæхæн адæймаг нæййес, зæронди бонтæй, æ карæ ема е фелтерддзийнади уорс цъоппей, ратехег ензти телмей ехгед цардвæндагмæ фæстæмæ ракæсгæй, еууæхæни ести гъуддагбæл фæсмон ка нæ кæнуй.

Алкæмæн дæр æxe сæрмагонд над ес царди!.. Æцæг, еуей гузавæбæл ка бафтауа, уомæн гæнæн ес, æма иннемæ фæккæса куд лæгдзийнади нисан.

Æрдзæ адæймагæн ци дессаги лæвар ракодта, рæсугъддзийнадæ æма намус исфæлдесунæн, бæллеццаг гъуддæгтæй зæнхæ исрохс кæнунæн, уомæй – цардæй айдагъдæр губун æфсадунæн фадуат исаразæ, æгадæ, лæгъуз гъуддæгутæбæл æй бахарз кæнæ, адæмæн си зиндонæ исаразæ, е фудракæндæ'й…

Хуарзæй маци ниууадзæ дæ фæсте, дæхуæдæг ке ниссагътай, еу уæхæн бæласæ деденæг ма калæд, дæ ном дин рæсугъдæй ма æримисæнтæ... Дæ фудголæн дæр уой дæ цæстæ ма бауарзæд!

МАЛИТИ Геужргий фурт Васой аци гъудита абони жримистан уомж гасга, ама 14 феврали Васой райгурдбал исанхаст ай фондз ама цуппаринсай анзи (1938-2017). Уой фадбал армагута касета на газети абони номери 3-8-аг фарстабал.

ФУДБÆЛАХ

ДÆ ЗÆРДИ МИН ФÆЙЙАГЪАЗ КÆНУН ЕСР

Турки республики ци жверхъау зжнхинкъуст жрцуджй, е дуйней еугур раужнти ржстзжрдж дзиллити джрустур хъонци бафтудта, жмзунд-жмвжнджй уайсахат архайун байдждтонцж, еци фудбжлахи бахаужг аджмжн, ке бон ци жй, уомжй фжййагъаз кжнунбжл. Уотж Цжгат Иристони джр.

На республики Саргь-Сергей Меняйло лæууæг бахаста фæндæ, цæмæй æнхæстгæнæг оргæнти косгутæ сæ агъази хай бахæссонцæ, Турки республики зæнхинкъусти фидбилизей гъигедард ка баййафта, еци адæмæн. Байхӕс кодта, цӕмӕй Хецауади Сæрдар æма æ хуæдæййевгута, уждта министрта са еу бони мизд радех кæнонцæ æма, ци æхца æрæмбурд ya, е æрвист æрцæуа агъази сæрмагонд фондмæ.

Турки зæнхинкъусти гъигæдард ка 'рцудæй, еци адæмæн гуманитарон агъаз æмбурд кæнуни гъуддагмæ сæ зингæ хай бахастонцæ Мæздæги райони финддæс национ-культурон æхсæнади дæр: æрæмбурд кодтонцæ плащпалаткитæ, дарæс, гъар гъæццæлттæ, гъаргæнæнтæ... Зæгъун гъæуй, бонæй-бонмæ нæ республики фулдæрæйфулдæр кæнуй гуманитарон агъази куст.

Турки нури зæнхинкъуст æ æверхъаудзийнадæмæ гæсгæ рабарунцæ, 1989 анзи Сомехи ци зæнхинкъуст æрцудæй, уой хæццæ – еци зæнхинкъусти тухæ адтæй 8,2 балли, æрцудæй устур бæлæхтæ, цуппар минуттемæ си фæммард æй дæс æма инсæй мин адæймагемæй фулдæр.

Еци æверхъау цауи туххӕй æ уацтӕй еуеми америкаг финсæг Марк В.Хансен ракой кодта мæнæ ауæхæн хабар. Цæветтонгæ, еци рæстæг еу лæг æ цардæмбали фжууагъта сж хждзари, нецибал тæссаг ин æй, зæгъгæ, уой зудта, жма уотемжй фендей скъоламе – уоми адтей æ биццеу. Скъолай бæстихай баййафта хæдзаруатæй. Лæген е зерде ниссеххет кодта. Фал æ зæрдæбæл уайтæккæ 'рбалæудтæй, кæддæр æ фуртæн ци дзурд равардта, е: «Цийфæнди хабар дæбæл ку 'рцæуа, уæддæр дæмæ æз æвæстеуатæй фæззиндзæнæн агъазмæ!..»

Лæгæн æ цæститæ дони разилдæнцæ. Раздæри скъолай бунати – айдагъ ихæлддзæгтæ.

АФГАНИ ТУГЪД: Æ НАМУС ÆMA Æ PИСТ НÆ НИДÆН КÆНУНЦÆ НÆ ЗÆРДИТИ...

Цуппæрдæс æма инсæй анзей размæ, 1989 анзи 15 феврали Советон Цæдес е 'фсæддон хæйттæ æнæгъæнæй дæр ракодта Афганистанæй... Æма уоййадæбæл фæцæй æ архайд еци бæсти

занхабал тугъдон гъуддагути. Фал абони ужнга дар еци тугъд (фанцудай 1979 анзи декабрай 1989 анзи феврали ужнга – 3335 боней даргъи) на адаман неранга дар евгъуд цау най, абони дар

на зардити на нидан канунца а када дар ама а уаззау рист дар.

Гъе уомæ гæсгæ алли анз дæр 15 феврали Уæрæсей еугур рауæнти дæр бæрæггонд цæуй тугъдонтæ-интернационалистти Бон. Цитгинæй бæрæггонд æрцæуй махмæ, Цæгат Иристони дæр. Не 'мзæнхон фæсевæдæй мин æма дууæсæдемæй фулдæр се 'фсæддон ихæс æнхæст кодтонцæ Афганистани, уоми адæмон хецаудзийнади нихмæ архайæг душманти хæццæ карз тохи бацæугæй... Фондз æма цуппаринсæй си нæ цард иснивонд кодтонцæ, се 'фсæддон ихæс кæрæй-кæронмæ бæгъатæрæй исæнхæст кæнгæй.

Сæ рохс нæмттæ ey бон дæр нæ дзиллæй иронх некæд æнцæ, фал 15 феврали, сæрмагондæй сæ намусгин æскъуæлхтдзийнæдтæбæл дзорæг имисæн бони ба сæ уæлдай зæрдхъурмæй имисæн, сæ рохс нæмттæ син исцитгин кæнæн.

Æма евгъуд æртиккæги, 15 феврали бабæй Дзæуæгигъæуи тугъдон интернационалистти номбæл парки син сæ номерæнæн ци мемориал арæзт æрцудæй, уой рази арæзт æрцудæй номерæн митинг. Сæргубурæй хъонцгæнгæй æрæмбурд

жнцж арджмж ждзард жфсжддонтж, хеужнттж, зонгитж, абони джр сж жгъатир карнжбжл ке зжрдж ресуй, еци аджм, афгайнаг тугъди ветерантж...

Аци номерæн мадзали архайдта нæ республики Сæргълæууæг Сергей Меняйло. Æма æ радзубандий загъта:

– Хъжбжр ахсгиаг жй, абони ами ке жржмбурд ан жма не 'дзард тугъдонтж-интернационалистти рохс немттж ке имисен, е. Етж рестуодей исенхест кодтонце се ихес Фидибести разме. Мах жнгъалдтан, еци тугъд нин уодзеней фестаг, фал не 'мзенхонтж абони дер жрлжудтжнце тохи будури. Гъулжгагжн, тугъд жнж зиантей не феууй. Бегъатер тохи ба ка феммард ей, уони немттж гъжуама ма иронх кенен.

Нæ республики Сæргълæууæг ма æ радзубандий бахаста уæхæн фæндон, цæмæй аци цирт айдагъ Афгайнаг тугъди архайгути номбæл ма уа, фал ма иннæ тугъдтити архайæг уæрæсейаг æфсæддонти номерæн дæр. Абони дæр нæ Фидибæсти æдасдзийнади сæрбæл тох кæнгæй æ цард ка иснивонд кодта, уони рохс нæмттæ дæр гъæуама æносонгонд цæуонцæ.

ХУАРЗ ХАБАР – ЗÆРДИРАЙ!..

Цæгат Иристони æнхæстгонд цæуй программæ «Уæрæсейаг бийнонтæн цæрæнуæттæ»-йи æртиккаг фæлтæр. Уоми архайуни барæ кæмæн ес, уонæн раттунæн цæттæгонд æрцæудзæнæй сæдæ фатери. Иурст ба цæудзæнæнцæ инсæй процентти асландæр аргъбæл. Программæ æнхæстгонд цæудзæнæй 2024 анзи уæнгæ.

Цæгат Иристони аграрон къабази ка архайуй, уонæн грантон агъази хузи дехгонд æрцæудзæнæй 323,5 миллион соми. Уонæй 311 миллион соми лæвæрд цæунцæ федералон бюджетæй, иннæ хай ба – республикон бюджетæй. Гранттæ райсдзæнæнцæ зæнхикустгæнæг æма фермерон хæдзарæдтæ, уæдта гъæууонхæдзарадон фæлхасадон коллективтæ.

Цæгат Иристони гъæути ка косуй, еци ахургæнгутæ æма дохтиртæн ба, коммуналон лæггæдтæбæл федунæн æхца дехгонд цæудзæнæй. Аци гъуддаги фæдбæл закъон цалдæр анзей дæргъи нæбал цудæй æнхæстгонд. Нæ республики разамунди фæндæй, æнæмæнгæ гъæуй еци адæмæн еци агъаз иснæуæг кæнун.

Аци анз Цæгат Иристони хуæрзаййевгонд æрцæудзæнæнцæ еу æма дууинсæй æхсæнадон рауæни. Уой туххæй фæрæзнитæ – 180 миллион соми – нерæнгæ нæ республикæн дехгонд æрцæудзæнæй сæрмагонд федералон программæмæ гæсгæ. Зæгъæн, бундоронæй зилд æрцæудзæнæй Дигорай сæйраг сквермæ, æма гъæуама исуа, сахари цæргути еугур фæлтæртæн зæрдæмæдзæугæ ка уа, уæхæн фæлладуадзæн рауæн.

Куд нисангонд цæуй, уотемæй аци анз æнæгъæнæй дæр æнхæстгонд æрцæуа, æвадуат цæрæнуæтти ка цæруй, уони хуæрзвадуат цæрæнуæттæмæ раййевуни программæ – сæ кезу нерæнгæ ма хезунцæ 580 адæймаги. Еци кустæнхæстгонд цæудзæнæй Дзæуæгигъæуи, Рахесфарси, Мæздæги æма Дигори районти.

БАГЪÆУАГИ САХАТТИ – КÆРÆДЗЕМÆН УСТУР НИФС

ДÆ ЗÆРДИ МИН ФÆЙЙАГЪАЗ КÆНУН ЕСР

Фал лæгæй иронх нæ адтæй, биццеуæн ци дзурд равардта, е. Ци къласмæ цудæй æ биццеу, е адтæй бæстихаййи рахесфарс къуми. Æма уоми дортæ фæйнердæмæ калун байлæдта.

Уждмж иннж ниййергутж джр тарстжй цуджнцж хждзаруати размж, жма сж унгжг гъжртж райгъусиуонцж: «Мж фурт!...», «Мж кизгж!...», «Ужуужй, ци кжнон?!»

Ниййергутæй еуæй-еуетæ сæ зæрдæ нецæбæл бал дардтонцæ:

- Байрæги 'й!
- Æгас си некебал æй!
- Нæ бон ма син ци 'й!

Лæг син сæ дзубандитæмæ нæ игъуста, айдагъдæр алкедæр рафæрсидæ:

 Дæ зæрди мин фæййагъаз кæнун ес?
 Æма идарддæр фæйнердæмæ калдта дортæ, бæстихаййи ихæлддзæгтæ. Æ сæри адтæй еунæг гъуди: гъæуама мæ фурти цийфæндийæй дæр иссерон.

Уæдмæ фæззиндтæй зингхуссунгæнæг къуари разамонæг æма архайдта адæми еуварс, æдасдæр рауæнмæ ратæрунбæл:

- Нуртæккæ хъæбæр тæссаг æй зингисервæзтитæй, исрæмугъдтитæй, æма уæхе

гъæуай кæнетæ, алкедæр уи æ хæдзарæ байагорæд. Гъуддæгутæ мах барæ уадзетæ

Еци дзубандите фегъосгей, лег рафарста зингхуссунгенеги:

Дæ зæрди мин фæййагъаз кæнун ес?
 Уæдмæ сæ размæ 'рбацудæй милиционер дæр æма дзоруй лæгмæ:

 Дæхебæл фæххуæцæ, хуарз лæг, ами хъæбæр тæссаг æй, ести фидбилизи бахаудзæнæ.

Æма бабæй лæг милиционери дæр рафарста:

Дæ зæрди мин фæййагъаз кæнун ес?
 Æма æ куст нæ уагъта – цæбæл хуæст кодта, уони фæйнердæмæ калдта: æ фурт æгас æй æви фæммард æй, уой цалинмæ базона, уæдмæ ин ардигæй рандæуæн нæййес!

Аст сахаттей дæргъи къахта... Къахта дууадæс сахатти, цуппар æма инсæй сахатти, æртиндæс æма инсæй сахатти. Уæдмæ, æстдæс æма инсæй сахатти ку рацудæй æ уодуæлдай кустбæл, уæд еу устур дор рахъел кодта, æма имæ æваст райгъустæй æ уарзон хъæболи загъд.

Арманд! – нигъгъер кодта фиде.

æ гъæлæсидзаг, æма бабæй æ гъос райахæста æ биццеуи дзурд:

– Баба! Мæнæ дæн æз! Ме 'мбæлттæн дæр загътон, ма тухсетæ, мæ фидæ æгас ку уа, уæд нæ фæййервæзун кæндзæнæй, зæгъгæ. Дзурд мин ку равардтай, цийфæнди ку 'рцæуа, уæддæр дæмæ агъазмæ зиндзæнæн, зæгъгæ! Æма дæ дзурдæн хецау разиндтæ, баба!

– Куд айтæ, ци айтæ? – рафарста

— Æртиндæс æма инсæй адтан æма ма ни цуппæрдæс байзадæй уодæгасæй, баба... Хъæбæр фæттарстан, æстонгæй æма æдонугæй мæлæн!.. Нæ еугурдæр дæумæ æнгъæлмæ кастан. Скъола ку никкалдæй, уæд нæ къласи фæрстæй дууæ нæ рахъан æнцæ æма уонæй тугури 'хсæн ниххаудтан!

– Исхезе мадта, ме зердтаг!

 Нæ, баба! Раздæр бал ме 'мбæлтти исæргъуветæ, уæдта мæхуæдæг исхездзæнæн. Зонун æй, цийфæнди ку 'рцæуа, уæддæр мæ ду фæййервæзун кæндзæнæ.

Аци цау абони хуметеги не еримистан. Уоте неме кесуй, цума уой бакестей, берете ни расагьес кендзененце, еци лег ема е фурти зунд ема зердихаттей берге хайгин ку уиуонце не дзилле енегьенейдер, уони хузен семе айдагь сехе сагьес ку не уиде, фал кередзебел еновуд, кередземен феййагьаз кенунме разенгард ку уиуонце. Уой дер – айдагь легевзарен рестеги не, фал енеуой цардиуаги дер.

Турки ци фудбæлах æрцудæй, уоми ка бахаудтæй, еци адæми рист æма зинтæ сæ зæрдитæмæ хъæбæр хæстæг райстонцæ нæ дзиллæ дæр. Еци бæсти Иристонæй рацæуæг адæмæй ка цæруй, уони национ æхсæнади разамонæг Хъусати Садретин куд загъта, уотемæй хъæбæр арфиаг æнцæ Иристони дзиллæй, аци уæззау рæстæги сæбæл æновудæй ке ауодунцæ, ке бон куд æй, уотæ син ке агъаз кæнунцæ сæ абони уæззау уавæрти, уой туххæй.

Еугур аци хабæрттæ уомæ гæсгæ ракодтан, æма, æгудзæг уавæри ка бахауй, еци адæймаг, кæд æй зæгъгæ нæ фæккæнуй, уæддæр, æвæдзи, æнгъæлмæ ба фæккæсуй иннетæмæ, естæмæй мин фæййагъаз кæнун уæ зæрди ес, зæгъгæ... Æма гъæуама фудевгед ма фæууа...

ЕМА НИН НИУУАГЪТА Е ЗЕРИЙНЕ ДЗУРД!..

«Фидæн хуæздæр циртдзæвæн – хуарз фурт...» Нæ фидтæлти аци зундгин загъди жижгдзийнадж кжд *жма ескæд ескæци фуртти цардиуа*гжй рабæрæг жй, ужд еци хужзджртей еу иссей Малити Васо. Æ фиди, гъулæггагæн, уингæ дæр нæ фæккодта – Васо ма æ мади губуни адтæй, уотемæй ин æ фиди, нæ адæми кадгиндæр лæгтæй еу, искурдиадæгин поэт, уодужлдайжй хъиамжтгжнжг рохситауæг, æхсæнадон архайæг, дессаги рæстзæрдæ адæймаг Малити Гадой фурт Геуæрги æвудæй кедæр фудцъухи азарæй 1937 анзи ахæст æрцудæй *жма уоййаджбжл кжмиджр, ж уарзон* Дигорай идарджй-идардджр раужнти бастъалдæй.

Æма æ фурт Васо, ку рабайлæгъ æй, уæд æ карни сæйрагдæр ихæсæн æхемæ райста æ фиди арфиаг гъуддаг, ци æ бон æй, уомæй идарддæр хъæртун кæнун. Æ еци фæндæ цæйбæрцæбæл бантæстæй æнхæст кæнунмæ, уомæн ба æвдесæн æнцæ æ исфæлдистадон фæллæнттæ.

Нæ дзиллæн Малити Геуæргий адæгин финсæг (поэт, прозаик, драматург, литературтрастов). Æ рестеги каст фецей Цегат Иристони педагогон институти литературон факультет (1957-1961) жма куста газет «Рæстдзинад»-и уацхæссæгæй, уæдта республикон телеуинунади студий редакторжй. 1969-1970 жнзти ахур кодта Мæскуй Уæлдæр литературон къурсити, уони каст фæууогæй ба куста киунугæуадзæн «Ир»-и хестæр редакторæй. 1987 анзи æвзурст *жрцуджй Цжгат Иристони финсгути* Цæдеси сæрдарæй.

Е исфелдистадон над райдедта 1955 анзи — гъеуед мухури феззиндтей е фиццаг емдзевге. «Уедей фестеме е литературон уадзимисте, мухургонд цуденце республикон газетти, журнал «Мах Дуг»-и, литературон альманах «Советон Иристон»-и. Е уадзимисте мухургонд ерцуденце бере хецен киунугутей.

Малити Васо æ фидæн æцæгæй хуарз фурт айдагъ æ литературон исфæлдистадæй нæ разиндтæй. Уоми та бантастай, уой ханца ба ма а *жмзунд жмархайгути хж*ццж ж бон иссæй, нæ национ культури агъазиаужй-агъазиауджрбжл нимад ка цжуй, уæхæн гъуддаг – арæзт æрцудæй жма цжун байдждта дигорон жезагбæл литературон-аййевадон журнал «Ирæф». Малити Геуæргий æмдзæвгити жмбурдгонди жмном жй хумжтжги не 'схудтонца – а фиццаг номерай ба абони уæнгæ журнал архайуй нæ дигорон литератури бундоржвжргутж Гурджибети Блашкай, Малити Геуæргий, Багъæрати Созури рæствæндаггæнæг фæдзæхститæ, ци гæнæн æма амал ес, уомæй æнхæст кæнунбæл.

Журнали сӕйраг редактор исуогаей, Васо ама е 'мгустгаенгутаен бантаестаей сæ фарсмае арбамбурд каенун, нае маддалон авзагбаел ановуд ама а сарбаелтау растуодаей хъиамает каенунмае цаеттае ка адтаей, еци адаеймаегути. Журнали редакций таккае райдайаенаей фастаемае Васой амгустгаенгутае иссаенцае зундгонд поэттае Скъодтати Эльбрус ама Колити Витали. (Эльбрус абони ай журнали саейраг редактор. Колити Витали ба ас хуаедаей заердаебун имисуйнаегтаей имисунцае...

СКЪОДТАТИ Эльбрус:

«Æ РОХС СОРÆТ НÆ ЦÆСТИТИ РАЗИ ИСТУЙ!..»

Литература ка уарзуй заердай ама 'й аци царди ахсгиаг гъуддагбæл ка нимайуй, е, е 'гас гури æмбæрцæ, æд скурдиадæ, еци кусти хурфи ранигъулуй, цума жхебжл агъодж искжнуй, уотæ. Уотемæй, зæнхи хъаппи хузæн, æргом нæ фæззиннуй фиццаг рæстæгути, медæгæй фæффицуй, уæдта, сабургай-сабургай æ гъар æма æ рохс тунте жнджмж гъарун жма аджни тавун райдайунцæ. Хумæтæг адæни царди 'змæлдæй æй ци агъодæ фæххецæн кæнуй, е æрæгъзæлуй æма æ уарзон дзилли хæццæ исеу уй. Абони дæр ма мæ цæститæбæл уайуй, Малити Васо, æ сагъæсти нигъулдæй, сабур ампъезтæгæнгæй куд цæуидæ сахари сæйраг гъжунгжбжл фжскуст. Фал е - жндама уота зиндтай, фарсардигай уотж кастжй аджймагмж, меджгжй ба Малий-фурт æ сагъæстæй цох некæд адтей. Ема, уоге дер, куд ес енеметай царан уахан лаган?!

Васо жй, евгъуд жноси 60-70-аг жнзти Цжгат Иристони ци скурдиадгин жвзонг поэтти къуар исжрттивта, уонжй еу. Кжд цжугж ба ракодта ж фидж, Малити Геужргий дессаги поэтикон дуйнейжй, уждджр нж бон жй федаржй уотж эжгъун, жма фурт фиди аууон не 'ссжй, фал исаразта жхе алжмжти поэтикон дуйне, жхе цжстингасжй ракастжй цардмж, аджнмж, литературжмж...

Малити Васой лæгигъæдтæмæ бахæссæн, æнæмæнгæ, ес уой, æма æмхузæн дæсни финста иронау дæр æма дигоронау дæр. Малий-фурт æй поэт, прозаик, драматург, критик-библиограф, публицист...

Хецæн «тæрхæгбæл» лæууй е 'новуд æхсæнадон куст дæр. Куд æцæг сфæлдистадон адæймаг, уотæ æнæуагæ берæ уарзуй æ маддæлон æвзаг, æ райгурæн бæстæ. Васо адтæй нæ адæни историй фиццаг дигорон журнал «Ирæф»-и бундорæвæрæг æма æ сæйраг редактор, берæ æнзти дæргъи.

Малий-фурт журнали агъонмæ куста алли рауæнти – Цæгат-Иристони радиокомитети, телеуинунади, рауагъдадæ «Ир»-и...

Адтей Цегат Иристони финсгути Цедеси сердар. Кемидериддер архайдта, еци бунетти ехе бавдиста ку-

стуарзонай, хестартан — агъдаугинай, кастартан ба — цастуарзонай ама разангардганагай. Гъуди ин канун а дзурдта, еу инсай анзей разма мин ке загъта: «Финсга кана, финсга ановудай! Финсан стъолбал «рамала», фалфинсга кана!» — ама си арази дан, уота ма ке исцибал кодта, уой туххай.

Васой сфелдистаде евзаруни ихес небел неййес аци газети ферстебел, е ей хецен, сермагонд дзубанди, фал ме еумейагей зегъун фендуй уой, ема е поэзийей дер, е прозей дер е устур сфелдистадон скурдиади тухе ендеме гъаруй ема литературеуарзгутен е хецце хессуй ресугъд енкъаренте, арф гъудите, аййев фелгонцте, ездухт сюжетте ема уони къумелхийте райхалуни цемедесдзийнаде...

Ка 'й зонуй, аужхжн дзубандий нж федауй уайдзжфтж кжнун, фал жнж-зжгъгж нж джн уой джр, жма Малити Васой ужлтжмжнон сфжлдистаджн, ж берж арфиаг фжллжнттжн ж ржстжги, гъулжггагжн, аккаг аргъгонд не 'рцуджй – еци жнжмжнгж гъуддаг кжмжй аразгж адтжй жма уой ка нж исаразта, уони рждуд цжстингаси фуджй.

Уæддæр, æцæг финсæгæн еци кæнгæ-аразгæ гъуддæгутæ сæйраг нæ 'нцæ, фал ин ахсгиагдæр æй, ци исараза, ци ниффинса, уой æмвæзадæ. Уæхæн гъудибæл хуæст адтæй Васо æхуæдæг дæр: нæмттæ æма имæ еци хузи хуæрзеугутæ нимади дæр нæ адтæнцæ. Æма 'й æ еци цæстингас ба ниллæгдæр нæ кæнуй, фал никки бæрзонддæр къæпхæнбæл æвæруй, куд адæймаг æма куд сфæлдистадон архайæги, уотæ.

Малити Васо е 'мдзæвгитæй еуеми кæддæр уотæ финста: «Кæд, ка 'й зонуй, æнафони дæуæн дæр Мæ рохс сорæт дæ цæстити рази исистуй...» Æ аци загъдмæ гæсгæ, мæ бон æй бафеппайун, æма кæд Васо абони не 'хсæн нæбал æй, уæддæр æ рохс сорæт нæ цæстити рази истуй, æ хуæрзаййев уодиконд гъуди кæнæн, нæ гъостæбæл ба уайунцæ æ зундгин дзубандитæ. Арфиаг си ан, федарæй ми æруагæс кæнуй, нæ еугур дзиллæ дæр ин фæлтæрæй-фæлтæрмæ æ ном ке имисдзæнæнцæ, е...

КОЛИТИ Витали:

«Æ ФÆДЗÆХСТИТÆ НИН НИФСДÆТТÆНÆН БÆЗЗУНЦÆ...»

«Гъæр мæрдтæмæ дæр игъусуй», – зæгъгæ, фæззæгъунцæ, фал, цума мæрдтæй ба уæлион дуйнемæ не 'гъусуй гъæр? Æвæдзи, игъусуй, æндæра цæмæн æрцудæнцæ Малити Васой сæрмæ мæнæ ауæхæн гъудитæ:

Мæ фыд...

Дæуæн лæууын фидар цырты бæсты. («Мæ фыдмæ»)

Æ фидæ дигорон литератури бундорæвæрæг, æцæг адæмæн уарзон поэт, е 'мдзæвгитæ синхæй-синхмæ, гъæуæйгъæумæ, комæй-коммæ кæмæн дзорунцæ, адæм сæрустур кæмæй æнцæ, еци фиди рази лæмæгъ поэтæй æрлæууæ, уой æ сæрмæ нæ хæссуй æ фурт. Уогæ, цæмæй фиди фарнæ багъæуай кæнай сæрмагондæй, уой туххæй ба фиди-поэти фæдзæхстон фæткитæ уотид идарддæр хæссун фагæ нæй, гъæуй хе цъухæй хе зæгъуйнæгтæ федауцæй исдзорун. Æмæ еци хециуондзийнадæ рагъæй-сæрмæ æлдареуæг кæнуй Васой сфæлдистади.

Адеймаги-кесеги гъудитебел ке не 'фтауа, е сфелдистаде ней. Васой сфелдистаде ей гъудитебел ефтауег. Инне минеуег: Васо ци финсиде, е хатгай кед езинебел уиде, уеддер си иссерен адтей ема неренге дер ма иссерен ес не абони ема не исонибони федбел сагъесте. Хуеценгарзи нихме еверуй фендур, гъаренги нихме – зар, масти нихме — уарзт.

Васой уадзимисти райдайæн комкоммæ баст æй цард æма тонхи хæццæ. Цӕрис, уӕд тох кæнæ! Нæ рагфидтæлтæ сæ бартæбæл куд бæгъатæрæй тох кодтонцае, е ай поэти фиццаг киунугути сайрагдæр мотивтæй еу. Нæ рагфидтæлти цардарæзти хабæрттæ имисгæй дæр поэт сагъес кенуни не адеми исони карнебæл. Гъо, махæн адтæй бæгъатæр фидтæлтæ. Гъо, адтæй уæхæн рæстæгутæ, жма жвуд, хумжтжг косжг лжги, ж сжрæн неци зонгæй, æнæбари æ къохмæ тохжнгарз райсун ку багъжуидж, ждзарджй ку бастъелиде, е енагьомбел сабий е мади реубæл хуæцгæй ку байзаидæ седзæрæй. Уомæ гæсгæ ба поэтæн æнæуинон жй тугъд жма хужцжнгарзи кой, уой бести цетте ей е къохме зенхкосеги готон райсунма:

Сахуыр мæ кæн, о, хуымгæнæг, хоры кæндыл зарын,

Сахуыр мӕ кӕн хоры гага ауӕдзы

æппарын...

Аци раужн поэт жмгъжлжс исуй ж фидж Геужргий бжлди хжццж:

Ужд еугур дуйне
Жримбурд уидж,
Мж цжгъдтжлтжмж
Жригъосидж.
Кжми ци седзжр,
Кжми ци мжгур бауарзионцж
Мж дессаг фжндур...

Хумгæнæг æма фиййау некæд адтæнцæ тугъдæрвонг, сабур царди мотив æмеуæг кæнуй поэти сфæлдистади. Æууæнкæ æма дузæрдугдзийнадæ кæрæдзебæл кæми тох кæнунцæ, уоми поэт е 'хсæ райсуй æма æгъæтирæй цæвуй хæрайнади.

Мæ аци загъдæй уой зæгъуйнаг дæн, æма Малити Васо кæд абони нæ 'хсæн нæбал æй, уæддæр æй не 'мдогон, æ е 'сфæлдистадон фæдзæхститæй нин берæ цидæртæ нæ нури цардарæзти зунди фарнæн бабæззиуонцæ. Æцæг, сæ фегъосуни æма балæдæруни зæрди ку уийанæ, уæд.

№5. 2023 анз. 18 февраль – комахсæни мæйæ

ДИГОРÆ

ДЗАСОХТИ Музафер, Цæгат Иристони адæмон поэт: «Малити Васо... Аци муггаг жма ном райгъосгей, адеймаги цеститебел айдагъ финсеги сорет не рауайуй, фал ма е хуедбундор исфелдистаде дер. Васой е бере киунугекесгуте базудтонце искурдиадегин, зердтагон син ка 'й, уехен поэтей, прозаикей, драматургей, критикей, публицистей, ехсенадон архайегей...»

ХОДЕГ

Ме знæгти æхсæн мин Лимæн ке нæййес, Уобæл нæй мæ хъурмæ, Уобæл нæй мæ дес. Ме 'мбæлтти æхсæн дæр Æзнæгтæ ке ес, Уобæл нæй мæ хъурмæ, Уобæл нæй мæ дес. Ме 'мбæлтти æхсæн мин Лимæн ке нæййес, Уобæл æй мæ хъурмæ, Уобæл æй мæ хъурмæ, Уобæл æй мæ дес.

CYMAX

Дзурдтон уж сжрбжл. Мæ сæтæ калдтон-еу æмбурдти, Гъæла мастесæгау Адтен ме лебурди. Фаудтон уин уе знæгти, Худтон сæ хелæгтæ, урутæ, Худтон се курмите, Худтон сæ къурутæ. Уе знæгти хъилма мин Мæ хъур æхгæдта марги тæфау, Уж кой си еске искжнжл. -Стъелфтен топпей цефау. **Е**ргом син худтæн сæ хинттæбæл, Ст цауд финститебел, Согта на ирдтонца, -Зилденце бухте-листитебел. Ка нæма рацудæй мæ надбæл, -Мæнæ син сау дæнцæ: Сумах фæууагътонцæ уе знæгтæ, -Мæнбæл никкалдæнцæ! Фала на разиндтай Уе 'хсæн Уæхæн лæг, Мæ цæфтæ, Мæ рист Кæмæн адтæй гъулæг. Фæдтæн мæ дзубанди. Еске бафæрсдзæнæй, æвæдзи: «Гæр, куд бахаудтæ Де 'мбæлттæн Се знæгти нимæдзи?» Ма-гъа, ци зæгъон, Фал сумах æз уой уæнгæ гъудтæн, Цалинма гъелати-мелати Уж сжри каджбжл тугъдтжн. Ме стæг мин фæлмæн ку 'нгъалдтайтæ, Уæд мæбæл тухстайтæ,

Уе 'мрæнгъæ ку 'рлæудтæн, Уæддæр ниббухстайтæ. Фал мин Еунæг гъуддаг Ниххатир кæнун нæй уæ бон: Ескæд – Ци фæууй, куд фæууй – Уæ разæй ку фæууон!

ГЪЕЗÆМАРÆ

Гъезæмарæ, гъезæмарæ! Ма ми рандæ уо бостæй! Хори гъар тунау рагъарæ Мæ саудзæфтæ, мæ ностæй. Ниггупп ласе арти 'взегтей, -Ку æрбасау уа мæ зунд. Ку фæттæрсон æз ме знæгтæй, Уæд баййафæд мæн сæ фуд. Ма мин басæттæд ме 'ууæнкæ, Сугъзæрийни сайд тæмæн, Уæлæ стур Хуцауи уæнгæ Ме стур гæдзи сесæ мæн, -Кума на хътртуй мангатта, Цауд уодгоймæгти хæлхъой. На хуаздар лагтан ци фадта, Мæнæн дæр фæууо, гъе, уой. Ниппурх мин кæнæ мæ зæрдæ Де 'нехатир ревдудей, Фал байзайæ мæ фæсмæрдæ Раст гъуддагбæл æфтудæй. Гъезæмарæ, гъезæмарæ, Ма ми рандæ уо бостæй! Хори гъар тунау рагъарæ Мæ саудзæфтæ, мæ ностæй.

ДЕНГИЗИ

Гъазтонце, гъазтонце Денгизи уоленте, Къозоти гъазтонце хорей. Ресугъд кизгуттау мин Хъурите кодтонце, Уедта къелкъелгенге Еуварсме гелстонце Сехе ме цорей.

Денгизи фейлауге Æма едеуаге Тебедзи феронх ден, Феронх ден мехе. Уогей небал адтен, Адтен небал уогей, Сугъдег сугъзерийней Баййивдей ерхи. Мæ рист,
Мæ сагъæстæ,
Мæ нез,
Мæ гурусхæ,
Ме 'мдзогæнæг мегъæ –
Мæ мæти талингæ –
Мæнгæ разиндтæнцæ,
Се 'гас дæр – мæнгæ!
Денгизи сатæги,
Хори сугъзæрийнæ
Æма арви цъæхи
Десаг хæлæмули
Æгæр стур амондæй
Еци бон мæлгæ!

ФЕСТАГ ЕМДЗЕВГЕ

Æрмæст æм иунæг уый уыди – Йӕ бӕх -Йæ ардбахæрд, йæ кæлæн, Йӕ бӕх – Йӕ мулк ӕмӕ йӕ дин, Йӕ бӕх – Йæ цард æмæ йæ мæлæн. Нæ йын уыд аргъ, На йыл уыд саргъ, Уыди жнж цжфхад йж сжфтжг. Фæндаг – Цыбыр у жви даргь -Æрмæст æй иунæг уый æндæвта. Нывдæттæг «Фесты уæрст Фыдæх, Æхца, **Енцон** амонд. Мæнг сомы.. Уæртæ ма бастæй баззад бæх Иу дæр æй нæ комы... Тæрсы йын йе 'рра тугæй зæхх, Йæ рагъæй барджыты нынтъухы...» О, уый цы бæх уыди, цы бæх! Йӕ разӕй никӕй уагъта дугъы. Ныфс жмж стъалыты жмбал – Йа идон скъуыдта... Фæлæ йæ смидæг кодта скъæты Йӕ барӕг – Сайд жмдзжгъджй хъал. Хъысмæты стыр лæварæй не сси Хъæздыгдæр, Уарзондæр, Хуыздæр.

ма фыдма

Ныссабыр ысты ивгъуыды хъжбысы Мæ сабидуг æмæ фæсхæсты зын... Уæд уазæгæн дæр не 'рхастаид фысым Ирон фынгма цахдон ама кардзын. Фæллад сæгуыт йæ цæф лæппыны сдæрдта, Сæ сæрмæ уад тæхгæ-тæхын нындзыг. Æхсæв куыдта зæронд куырдадзæй уыг, **Ем**æ дзырдтой нæ урсрихи зæрæдтæ: «Нæ бæлццæттæй ма чи раздæхдзæн? Кæд? Цы кæуы уыг? Цæуыл вæййы йæ марой? Лæджы йæ фынтæ удхарæй куы марой, Йж къжсжрмж фыдбылыз лжууы уад... Нынниудтой-иу жбуалгь хабжрттж телтыл, Нымпылдтæ-иу æбуалгъ фыстæй гæххæтт... Фæлæ фæныкхуыз, тугахуырст цинелты Куы здехтысты енедаст легте, уед, Уæлахизы сыгъзæрин дымгæ ногæй Зылди, мае фыд, дае ингаены саермае. Æз та куыдтон нæ хæлд хæдзары стонгæй, **Æнкъард**æй каст нæ мила куыдз мæнмæ... Мæ мадæн уæд æнæкуыд зианыл хъарæг Тыхуред кенын нал баци йе бон, -Фæцыд хъæргæнæг Иры хъæутæм барæг. **Æ**мæ мæ фыды стыр балцы кæрон Цеф салдатау ме уехсчытыл еренцад. Æмæ тызмæг уыд зæрæдтæн сæ дзырд: «Хуымгæнæг ацыд, сау зæххы æрæнцад... Дæ цард ын уæд æнæфехæлгæ цырт!..» Нырриуыгьы жбжржг азым зжрдж -Цы мысын æз? Цæуыл кæнын фæсмон? Кæддæр сæгуыт йæ цæф лæппыны сдæрдта, Кæддæр æз дæр мæ саст сæнттыл куыдтон... Ныдделгомме де ингеныл ме катай, Фæлæ дæумæ нæ фехъуысдзæн мæ хъæр Мӕстӕймарӕгау уазал азӕлд дардӕй Ныффæзмы мæн, стæй банцайы кæмдæр. Уый азæлд нæу, цъæх арвгæроны фæстæ, **Е**ргъ**ж**у л**ж**г**ж**ты, сау хохы р**ж**бын, Лæзæрынц рагæй, оххай-гъе, дæ фæстæ Æнæ кæрæдзи фат æмæ æрдын. Уый азæлд нæу! Кæд дард ивгъуыды чидæр Де сефтыл кувге рацеуы хесты? Фæлæ æнамонд аууæттæ цы сты? Мæ фыд, мæ фыд! Сæрибар зæххыл фидар Лæууын дæуæн цырты дуры бæсты.

Малити Васой жмдзжвгитж уоййасжбжл цжмждесаг адтжнцж зундгонд тжлмацгжнгутжн жма си берж кжциджрти жхцжужнжй раййивтонцж уруссаг жвзагмж. Еци тжлмацтжй абони мухур кжнжн цалджр (5-аг фарсбжл).

Æз уыдтæн... уыцы,

Мæ бæхы ном та хуынд Поэзи.

Уыцы 'взæр!

ПАМЯТНИК ОТЦУ

Нет голодухи – Но и детства нету, -Послевоенных Невозвратных лет. Тогда и гостю, После слов привета, Лишь крохи подавались на обед. Сама земля От множества ранений Лежала, к жизни не имея сил. В горах не стало Туров и оленей. И ветер чьи-то всхлипы доносил.

Ночами совы Над холодной кузней Кричали жутко, Словно на беду. Из-под ладоней глядя заскорузлых, На путь глядели старцы в том году, Гадали -Кто вернется из пропавших, А кто убит, В чужой земле зарыт. И вьюги, словно Все несчастья наши, Неслись вразлет И плакали навзрыд. И нескольких солдат, Каким-то чудом Война вернула, В шрамах и рубцах. Они-то нам И принесли оттуда Известие О гибели отца.

Золотой победный ветер, Отец мой над могилою твоей... И не было несчастней нас На свете -Осиротевших разом Сыновей.

Я плакал ли? -Теперь уже не вспомню. А помню -Плакал наш лохматый пес. На плечи неокрепшие Легло мне Большое горе. Высотой с утес. И старики – сельчане говорили Со мной как с равным.

Был мне дан наказ: «Отец твой – пахарь; он лежит в могиле... На все года запоминай сейчас: Ты имени его

Пятнать не можешь.

Это памятник живой отцу...» Я честно шел по жизни. От чего же

Порой слеза катится по лицу? -Как будто я вину свою осмыслил, -И плачу... В чем же,

В чем вина моя Перед землей И этой синей высью,

Где сходятся пределы и края?

Я и отец. Разъединенность судеб: Стрела без лука, Лук без тетивы... Но знайте -Отступления не будет: Враги земли, зря радуйтесь вы!

Я памятью И именем отцовским Отмечен, укреплен в родном краю, Заласкан солнцем, Вьюгами исхлестан, Как памятник отцу стою. Стою.

противостояния

Когда декабрь все сумрачней, злее, На миг длиннее делается день. Порой блаженства, в апогее лета Срок предрешенный – свету убывать.

Пусть будет капля радости и в горе, -Ведь и на древе счастья – погляди-ка: В час предвечерний ворона видать.

В ВЕЧЕРНЕМ СВЕТЕ

В час, когда в вечернем свете тень горы – как тень копья. Скромный отрок старца встретил, Отрок – я. И старец – я.

Река говорит: «Это мой путь». И камень: «Здесь место мое». Тысячи лет И тысячи лет Спор не смолкает. Оба неправы: Течь бы реке

COHET

Где юность? У минувшего в пучине Ее неразличимы рубежи. К волшебному Зам-Заму сквозь пустыни Приди, коль можешь, силы освежи.

Моя строка, ты лишена гордыни, Но пой, фандур, и времена свяжи. Кто это имя произнес - отныне Уст осквернять не будет словом лжи.

Страсть напрягает струны, и нетленны Они, затем что песне нет замены. А при тебе и луг цветет пышней.

И небо любит глаз твоих сиянье. Твоя краса – всех весен достоянье: Они напомнят всякий раз о ней.

УСМЕШКА

Нет друга, похоже, Средь сонма врагов -Печально, но все же Смириться готов.

В советское время доброй традицией были встречи писателей со своими читателями разных поколений. На этом снимке запечатлена встреча известных осетинских писателей (слева направо) Камала Ходова, Васо Малиева и Владимира Царукаева со школьниками.

по руслу иному, Камню лежать бы на берегу. Поровну правды В потоке и в камне: Пусть реки текут Там, где желают; И камень, упавший с горы, Право свое Заключает в себе.

Может быть, высшая есть Необходимость – в борьбе.

– Эй, древний череп! Были Уши у тебя? – Да как не быть. Но песней стон назвать я отказался. И уши повелели отрубить!

Эй, желтый череп! Две пустоты Я вижу. А имел ли ты глаза? – Еще какие! Но однажды черта

Я на эмирском троне указал.

– Эй, череп дряхлый! Третий дай ответ: А был язык? - За дело вырван только «да» велели Сказать - а он Возьми и брякни - «нет!»

> **Е**мдзæвгитæ уруссаг æвзагмæ рателмац кодта Александр Медведев.

В друзьях – супостата Найду иногда. Ну что же, мелковата И эта беда. Есть горше забота -Не сходит на нет: Друзей-то – без счета, Да друга-то нет.

к отцу

Послевоенной

Тяжкой метой мечен В дальнем тонущий дыму. Случится гость -Его и встретить нечем, Нет и чурека тощего В дому. Зализывала Рану у дитяти Лань. Возле них печально ветер ник. Выл сыч Над старой кузницей Некстати. Со стариком Беседовал старик: «Дождутся ли Еще кого сельчане? Что нам пророчит Вопль сыча ночной?

Сны тягостные мучают Ночами...

Не повстречаться б

С новой бедой». Передавая людям Весть утраты, Бумага тлела. Провода – навзрыд, И возвращались Редкие солдаты -Небриты, На рубахах кровь горит. И над могилою отца Суровый Победный ветер Отзвук славы нес. И под родным, Под разоренным кровом Сир. Голоден, Глотал я горечь слез. И пес, Все понимая, Удрученно Глядел на наше горе Из угла. И мать моя

Отчаянного стона Сдержать, Как ни крепилась, Не могла. Вот черный всадник Скачет издалече, И вести, что несет он: Сам не рад. Тяжка та весть – Как будто мне на плечи. Вдруг оперся Израненный солдат... Сказали старики: «Ушел навечно Родитель твой. Он там, где корни трав Ты должен жить Достойно, Безупречно, Отцу Отныне Памятником став». Душа Как будто в чем-то виновата. Терзаюсь, Горечь в памяти тая. Ласкала лань Дитя свое когда-то, И над сиротской долей Плакал я. Моя тоска На холм могильный пала. Кричу – и не надеюсь На ответ. Лишь эхо Повторяет, как попало, Мой крик. Не только эхо ль? Нет и нет! То в сказочной пещере, У предела Земного, Погруженные во тьму, Пылятся позабыто Лук и стрелы -Глумливо вторят Крику моему. И чьи-то тени, Точно клочья дыма, Там мельтешат – Им нужен новый бой... Но зорко я стою, Неколебимо -Отцу На свете Памятник живой.

*Емдз*æвгите уруссаг æвзагме ратæлмац кодта Владимир Пальчиков.

АБАЙТИ Васо (бадуй астæуæй къелабæл) Иристонме ку иссæуидæ, уæд æнæмæнгæ фембæлидæ нæ финсгути хæццæ. Аци къарæ дæр ист æрцудæй уæхæн фембæлдтитæй еуей рæстæги. Æ галеуæрдигæй бадуй МАЛИТИ Васо.

УАДАЙ ФАСТАМА ИМА ДЗУРДТОН «ВАСО»...

Малити Васойæн уæлдай зæрдтагон адтæнцæ, æ фидæ Геуæргийæн хуæрзлимæн ка адтæй, еци адæймæгутæ. Уой туххæй финста æ имисуйнæгти. Кæнуй си нæ номдзуд ахургонд Абайти Васой кой дæр — федар æрдхуарддзийнадæй исфедудтонцæ се 'хсæн рахастдзийнæдтæ, фæстæдæр Абайти Васо дессаги зæрдæмæдзæугæ уац ниффинста Малити Геуæргий туххæй.

Абони ба мухур кæнæн Малити Васой имисуйнæгтæй еу скъуддзаг.

Мæхе лæдæрунгъон ку фæдтæн, уæдæй, сауæнгæ мæбæл дес ема дууинсей анзи ку исенхест ей, уедме ме фиди ме фунти хъжбжр ахид уидтон. Фунтæ ба адтæнцæ æмхузæн: мæ фидæ дивил дзаумæутти, румпæг ке бахуардта, уæхæн скъудтæ бухар ходи фæззиннидæ. Неци дзурдта æгириддæр, цума адæмæй æ мæгур æма фецейæй **жфсжрми** кжнуй, уоййау-еу лжууида, саргубурай. Ез ин хъабар тæрегъæд кодтон, мæ зæрдæ ресун райдайиде, ефсерми кодтон æ мæгурхузæй. Еууæхæни мæ мадæ Зæрæдайæн радзурдтон мæ фунти хабар. Загъта мин:

— Уартæ (уотæ худта нæ фиди, æ ном ин некæд загъта, Геуæрги ка хундтæй иннæ адæмæй, уонæмæ дæр дзурдта æндæр нæмттæй, зæгъæн «Урусий биццеу», кенæ æндæр уæхæн ести), æвæдзи, мæрдти бæсти еунæг æй, æгæстæй æй гъудигæнæг нæййес, æма кæд æ зæрдæ ходуй...

Æз исфæндæ кодтон ме 'нæзонгæ фиди ном иссерун, кæндæ ин искæнун. Мæ хестæр æнсувæр Муратæн дæр фегъосун кодтон (Елхотти цæруй). Фингитæ искодтан, кæмæ æмбæлуй, уонæмæ фæдздзурдтан, рохсаг ин загътан. Уæдæй фæстæмæ мæ фиди мæ

фуни некæдбал фæууидтон...

Æцæг ма байзадæнцæ имисуйнæгтæ...

Куд мин дзориуонцæ, уотемай 1937 анзи октябри майдар амбесахсави нин на дуар арбахуастай. На фида Геуарги дуар байгон кодта, къассарай рахизтай, ама уоййадабал а хадзарама некадбал раздахтай. На мада Зарада а фастеракастай ама фаууидта милиционерти дарасти: арта лаги й тургъай гъаунгама факканунца. Зарада ма фегъуста а сарихецауи фастаг дзурдта:

- Некумæ ледзун, бауагътæ мæ, мæ дарæс раййевон.
- Неци дин уодзæнæй, уотæ уазал нæма 'й, – загътонцæ ин ахжогутæ
- Мадта ма уæддæр сувæллæнтти фæууинон, хуæрзбон син зæгъон...

Милици косгутæ ин ци загьтонцæ, уой нæ мадæ нæбал фегъуста, тургъæй гъæунгæмæ рахизтæнцæ æма уайтæккæ иссудæй хуæдтолги мотори гъæр. Нæ мадæ дæр гъæунгæмæ ратахтæй æма кастæй машини фæсте. Еци сау хуæдтолги нæ фиди хæццæ фæлластонцæ нæ синхон æнахургонд лæг Дзалати Симони дæр. Синхæнттæй кадæр (æ ном мин кæддæр бæргæ загътонцæ загъта, фал ми байронх æй) гъузгæ æрбацудæй нæ размæ, фуртæссæй ризтæй, æхецæн фæттарстæй...

(Васо е имисуйненти ма ракой кодта, еци елгъистаг рестетути се гъеубестей евудей ка бастъалдей уоней цалдерей

Нæ фиди нин ку æрахæстонцæ, уæд æз адтæн мæ мади губуни. Æртæ мæйи ма ку рацудæй, уæд райгурдтæн. Мæ райгурди игурæн бони туххæй неци документтæ байзадæй. Нæхемæ куд дзурдтонцæ, уотемæй 1938 анзи феврали мæйи райгурдтæн. Фал

мин еухатт мæ гъжуккаг зундгонд дохтир Базурати Бади (Владимир) радзурдта ужхжн хабар: ду, дан, ци 'хсжвж рамарджй мæ хестжр жнсувжр. Е адтжй 1937 анзи 10 декабри. Бади мжнжй дзжвгарж хестжр жй. Нжхемж ку 'рбацудтжн, ужд нж маджн радзурдтон, ци си фегъустон, уой. Е загъта, Бади, дан, раст зжгъуй, ду ку райгурдтж, Базурати сувжллони марди хабар джр ужд райгъустжй.

На фиди нин ку арахастонцæ, уæд нæ мадæбæл цудайдæ дас ама инсай анзи. Адтай ин фондз сувеллони, ез ба - ехсæзæймаг, цардтæн ма æ губуни. Нæ хестæр хуæрæ Зæриатбæл уæд дæс анзи дæр нæма цудæй. Сувæллонæй сувæллони 'хсæн ба дугай жнзтжй фулджр нж адтжй. Куд фæззæгъунцæ: еу иннемæй минкъийдæр. Нæ мадæ æнай**жнойти** содзг**ж** фуди бахаудт**ж**й, дуйне ибæл куд никкалдæй, æ зæрди уедæгтæ куд æскъудæнцæ, уонити дзорун, жвждзи, нж гъжуй, алкедæр ин балæдæруниау ей е уавер. Æ цардембали ин цалинма арахастонца, уждма, е некæми куста, уогæ ин косæн дер куд адтей, уойберце сувеллæнтти хæццæ. Фал ибæл мæгур бон ку искодта, уæд колхози косун райдæдта – мадта æ сувæллæнтти цæмæй дардтайдæ?

Нæ мадæ Зæрæда некæд неци дзурдта нæ фиди туххæй. Æз имæ еууæхæни æрхаттон (уæд студент адтæн), фарстон æй, нæ фидæ куд адтæй, ци адтæй, уонæ-

Адæм æй берæ уарзтонцæ, дзурдта нæ мадæ, хонхæй нæ гъæумæ, Мостиздæхмæ, ка рацæуидæ, уæд е мах хæдзарæбæл некæд райеуварс кодта. Сахарæй имæ ахид цудæй иуазгутæ, ахургонд лæгтæ, Киристонгъæуæй ба велосипедбæл æрцæуидæ æригон лæхъуæн Хъазбегти Хъазбег.

Нæ хæдзари дууæ мæйей бæрцæ фæццардæй Абайти Васо. Нæ мади дзубандитæмæ гæсгæ, е адтæй бæрзонд, къæсхургомау, хуæрзконд адæймаг. Нæ фиди хæццæ хецæн уати сæхебæл дуар исæхгæниуонцæ æма берæ фæббадиуонцæ, цидæртæ финстонцæ.

Васо сæумæраги фестидæ, къохмæрзæн æ усхъæбæл багæлдзидæ, сапойнæ райсидæ æма æхе æхснунмæ цудæй Уорсдонмæ – нæ хæдзарæй еу-сæдæ метри идарддæр уадæй еци цæу-гæдон. Сувæллæнттæн ахид æлхæдта къанфеттæ. Цæугæ ку кодта, уæд æ дзиппæй æхца исиста, стъолбæл сæ ниввардта. Нæ фидæн е устур гъулæг адтæй, æхца райста, æма сæ Васой дзиппи туххæйти тъунсунмæ гъавта, фал ин Васо нæ састæй æма куддæр исхъурдохæн æнцæ.

- Мæ къæбæр дин уæйæ кæнун, æви мæ цæмæн æфхуæрис?
 дзурдта нæ фидæ.
- Атæ мин командировкæн лæвæрд æнцæ, – дзурдта Васо, – æма ма сæ фæстæмæ куд хæссон...

Ци адтæй, куд адтæй, фал Васо æхцатæ фæстæмæ райсун нæбал бакумдта.

Васой фиццаг хатт фæууидтон 1957 анзи уалдзæги – уæд адтæн пединститути фиццаг къурси студент. Дзæуæгигъæуи бæрæгастæу Проспектбæл æрцейцудтен, Кирови номбел (нури фесеведон) киунугедони рази лæудтæнцæ цалдæр нæлгоймаги, се еу - берзондгомау, къесхуртæарæзт – лæдзæгбæл рæуæг æнцойнæ кодта æ ey къохæй. Æз сæ рæзти куд æрцæйцудтæн, уота мама уонай кадар фадздзурдта - нæбал æй гъуди кæнун, ка адтей. Бацудтен се размæ. æма мæмæ ка фæдздзурдта. е, лæдзæг ке къохи адтæй, уомæн

– Васо, мæнæ дин а ба – Малити Геуæргий фурт.

Васо мæмæ æрбакъахдзæф кодта, æ уæгъдæ къох мин æнæдзоргæй мæ усхъæбæл æрæвардта, æхемæ мæ фæлмæн æрбалхъивта. Нæ зонун, фал мæнмæ уотæ фæккастæй, цума æ зæрдæрахъурмæ 'й. Æрæгиау загъта:

 Хуыцауы рæстæй цы лæджы фесæфтой... Ды дæ ме 'мном?
 Æз мæ сæр батилдтон. Васо е 'мбæлттæбæл æ цæстæ рахаста:

– А вы знаете, мой покойный друг Георгий завещал, чтобы его младшего сына в честь нашей дружбы назвали моим именем... Еу гъуддаг нæ мадæ дзоридæ: ГУЛАГ-æй нæ фидæ ци финстæг исæрвиста, уоми фæдзахста, кæд, дан, нин биццеу райгура, уæд ибæл исæвæретæ ном «Васили».

Нур ма еу хабар. Васой хæцца ка лаудтай ама мама ка фæдздзурдта, е мæнмæ цæмæдæр гæсгæ Хачирти Æнзори хузæн кастæй – бæрзонд, бæзæрхуг, хуæрзконд нæлгоймаг. Аци æрмæг ку финстон, уæд Æнзормæ телефонæй бадзурдтон, атæ æма уотæ, ду, зæгъун, нæ лæудтæ уæд Васой хæццæ, ду мæмæ нæ фæдздзурдтай? Æнзор ниссагъæси 'й, уæдта загъта, нæ, æз, дан, нæ адтайнæ, еци рæстæги Васой хæцца нама исамбалдтан... Уобал цайбарца растаг рацудай, магъа, фал мин еууæхæни Æнзор загъта, Васой хæццæ, дан, нæмæ дзубанди рауадæй, дæу æ номæй ке 'схудтонцае, уой туххаей.

Васо Мæскуйæй ку иссæуидæ, уæд æнæмæнгæ фембæлинæ æ хæццæ. Финсгути Цæдеси сæрдарæй ку кустон, уæддæр æй дууæ-æртæ хатти æрбахудтон финсгути хæццæ фембæлдтитæ. Дзурдтон имæ «Василий Иванович». Æма мин еууæхæни, æ лæдзæгæй зæнхæ æрцæвгæй, загъта:

 – Ма кæ, науæд дæ æз дæр Василий Георгиевич хонын райдайдзынæн...

Уæдæй фæстæмæ имæ дзурдтон «Васо».

Еухатт имæ, финсгути хæццæ фембæлди фæсте, мæхе бахаттон:

- Васо, Ксеняй (æ бийнойнаг)
 хæццæ нæхемæ ку исаккаг кæнисæ... Васо æ лæдзæгбæл æрæнцойнæ кодта æ галеу къохæй,
 уæдта загъта:
- Берæ хонгутæ мæ фæууй, фал некæмæ цæун, æма мæбæл сæ зæрдæ ходуй, уæлдайдæр ба мæ хæстæгутæн... Но не посетить дом моего покойного друга Георгия я не могу... Æ бийнойнаг Ксеняй бафарстон, ке хæццæ ин æнцондæр уодзæнæй фингæбæл бадун, зæгъгæ, æма мин е уотæ: æнæмæнгæ Тахъазти Харуми æрбахонæ, уæдта дæ де 'мбæлттæй ке фæндуй, уони Æхсари, Камали ...

Иуазгутæ нæ хæдзарæмæ ку æрбацудæнцæ, уæд мæ кадæр рафарста, сувæллæнттæ кæми 'нцæ, зæгъгæ. Мæ хуæрæмæ сæ рарвистон, зæгъун, цæмæй хæлхъой ма кæнонцæ, æма Васо уотæ:

 Уый та дын цы ныхас у, æз тынгдæр уыдон фенынмæ æрбацыдтæн...

Фингæбæл ку исбадтан, уæд Васо загъта:

 Я предлагаю этот вечер посвятить памяти Георгия.

Æма ин е 'мдзæвгитæ дзорун райдæдта...

ЙАЕ КУРДИАТ — АРДЗОН, АДАЕМАН УАРЗОН

ДЗАСОХТИ Музафер, КОЗУРТИ Жаннæ, ЦГЪОЙТИ Хазби æма КОКАЙТИ Тотрази хæццæ.

МЗОКТЫ АСЛЖНОЕГ, литературжиртасжг, Ужржсейы фысджыты

Цедисы ужнг

Зæрдæйæ хæстæг кæимæ вæййыс, ахæм адæймаг цардæй æнæнхъæлæджы куы ацæуы, æрмæстдæр æй уæд бамбарыс æнахуыр ирдæй, цæмæй фæдæ енæхай, уый. Уыцы афтиддзинад нал æмæ нал фæуадзы адæймаджы, æрхæндæгæй байдзаг вæййы зæрдæ. Афтæ мæнæн фæци не стыр поэт, нæ нырыккон ирон литературæйы классик Малиты Васойы ацыд. Фæлæ уæддæр зæрдæйæ нæ хицæн кæны. Зæрдæ Васойыл риссы æмæ дуды...

Васойы бавæрæн нæ литературæ æмæ аивадмæ у егъау æмæ вазыгджын. Æмдзæвгæтæ, поэмæтæ, новеллæтæ, уацаутæ, роман, пьесæтæ, тæлмацтæ – литературæйы алыхуызон жанрты бафæлвæрдта йе сфæлдыстадон тыхтæ, æмæ алы аивадон хуызы дæр йæ къухы бафтыд йæ курдиаты фæрцы стыр æнтыстытæ.

Раст зæгъгæйæ, гыццыл ын нæ бакодта æнтысгæ дæр нæ ирон литературæйы. Йæ фыццаг æмдзæвгæ газет «Рæстдзинад»-ы фарсыл рухс федта 1955 азы. Уæдæй фæстæмæ йе 'мдзæвгæтæ æмæ радзырдтæ мыхуыргонд цыдысты Цæгат Ирыстоны газетты æмæ журналты.

1963 азы рухс федта йæ фыццаг поэтикон уацмысты чиныг «Фат æмæ æрдын». Тынг ехсызгонæй йыл сæмбæлдысты, ирон поэзи зынаргъ кæмæн уыди, уыцы чиныгкæсджытæ. Æрыгон поэты сагъæстæ нæ царды фарстатыл, поэзийыл æмæ царды нысаныл æркæсын кодтой Васойы аивадон дзырдмæ нæ интеллигенци æмæ литературæ-

иртасджыты. Поэты уацмыстæн уыди сæхи, иннæ поэтты уацмыстимæ фæхæццæгæнæн кæмæн нæ уыди, ахæм хицæн хуыз, йæхи цæстæнгас царды æмæ æхсæнады проблемæтæм.

Йæ иннæ чиныг «Мæйрухс ехсевте» базонге кодта кесджыты Васо – прозейы десныиме. Чиныджы радзырдте еме уацау дзырдтой фысседжы ердзон курдиатыл, йе бон кей уыдис адемы алыхуызон удыхъедте, адеймаджы хъысметты, леджы ресугъддзинад еме гененте равдисын. Æне бафиппайге не баззад Васойен йе уацау «Кейдер тетрадей» дер. Ам фыссег равдыста йе 'мдугон ерыгон фелтеры фелгонцте.

Васойы стырдер еме ахадгæдæр æнтыст – йæ поэтикон чиныг «Рохсанæ» (Дзæуджыхъæу, 1988). Йæ диссаджы æнæрохгæнгæ æмдзæвгæты æмæ поэмæты (йæхæдæг сæ схуыдта «кадджыта») – «Пэя», «Æнусайжнусмж», «Поезды» - поэт йе 'ргом аздæхта йе 'мдугонты цæрæццаг фæлгонцтæм æмæ сыл тауы рагон ирон сылгоймаджы ном Рохсанæйы рухс, рæсугъддзинад жмж зжрджйы хъарм. Алаеймалжы намыс аемае йае удыхъжды сыгъджгдзинад, Райгуыржн бжстжмж уарзондзинад систы фыссæджы уацмысты сæйраг дзуринæгтæ.

Æнæзæгъгæ нæй, куыд нысаниуæгджын æмæ ахадгæ у Васойы бавæрæн ирон театралон аивадмæ. Музыкалон-драмон театры сценæйыл ын æвæрд æрцыди пьесæ «Калм æмæ хъисфæндыр», фæстæдæр та — йæиннæ уацмыс — «Саст бандон». Куыд драматург, Васойы курдиат æххæстæй раргом йæ пьесæты чиныг «Ацырухс»-ы (1980).

Васойы курдиат у æппæтыл æxxæccær, кæрон ын нæй, рæстæг ыл тых нæ кæны, уымæн æмæ фыссæджы зæрдæ риссы йæ адæмы рисыл, йæ уацмысты хъавы царды æмæ адæймаджы арф æмæ вазыгджын фæзилæнтæ раиртасынмæ. Ууыл дзурæг у йæ фæстаг чиныг «Уадзимистæ» (Дзæуджыхъæу, 2008) дæр. Бахаста йæм радзырдтæ, дыууæ пьесæйы – «Темур-Алсахъ», «Цагъартæ» æмæ йæ диссаджы тæлмацтæ: «Сæдæ япойнаг поэти сæдæ æмдзæвги» æмæ Вильям Шекспиры трагедитæй – «Отелло» æмæ «Гамлет, даниаг

принц».

Зындгонд у Малиты Васойы жхсжнадон архайд джр. Уыдис Республикжйы чиныгуарзджыты жхсжнады сжргължуужг, фжстжджр та — Цжгат Ирыстоны фысджыты Цждисы сжрдар. Васойы руаджы рухс федта литературон журнал «Иржф». Ацы хъуыддаг сыржэт жрмжстджр Васойы фжрцы, уый тынг жхсызгонжй бацархайдта ууыл жмж йж фыццаг номыржй йж амжлжты бонмж уыд йж сжйраг

Ехсай азжй фылджр кодта лжггад Васо ирон культурж жмж литературжйжн. Нж зындгонд поэты уацмыстж ныр йж амжлжты фжстж, мж бон у фидаржй зжгъын, систы нж ирон дзырдаивады классикон бынтж. Уымжн жрцыдысты йж уацмысты хуызджртж хаст поэтикон антологитжм, скъоладзауты ахуыргжнжн чингуытжм — хрестоматитжм, жхсызгонжй сж ахуыр кжнынц жрыгон фжлтжр астжуккаг азмж ужлджр скъолаты.

Васо уыдис курдиатджын поэт. Аивадон дзырд ем тынг берзонд еверд уыдис, зыдта дзы пайда кенын емее йын аргь дер кодта. Уый руаджы йе къухы ефтыдис лирикон хъайтары арф хъуыдыте емее зердейы енкъаренты миддуне равдисын. Хъодзаты Ехсар дер уымен афте загъта Васойе: «Поэт иттег хорз арехсы дунеуынынад емее психологи иртасынме, уды кенонте ердзы емее дунейы змелдимее бастей ныв кенын-

Уæлдай арфдæр Васойы поэзийæ мæ зæрдæмæ æз айстон йæ диссаджы «Фæстаг æмдзæвгæ». Æрмæстдæр ацы уацмысæн йæ аивадон текст лæмбынæг куы бакæсай, йæ алы дзырдыл дæр арф куы ахъуыды кæнай, уæдын бамбардзынæ йæ диссаджы мидис æмæ нысаниуæг. Уыдон та æнæуынгæ цæгтæй баст сты æмдзæвгæйы аивдзинæдтимæ, йæ композицион арæзт, йæ романтикон дзырдыуаг æмæ фæлгонцтимæ.

Цæуыл у ацы уацмыс? Цыбырдзырдæй, æмдзæвгæйы темæ у фыссæджы, поэты бæрзонд нысан æмæ уыдоны стыр бæрн ирон дзырдаивады раз.

Æмдзæвгæйы лирикон хъайтар – нывдæттæг, йæ мулк, йæ исбон, цы йæм уыдис, уыдон иууылдæр: «Фесты уæрст /Фыдæх,/ Æхца, Æнцон амонд,/ Мæнг сомы...» Æмæ ма йæм уæд цы баззади йæ хæзнатæ æмæ хъæздыгдзинæдтæй? Цæуыл ма лæууыди уæрсты фæстæ йæ зæрдæ, цы ма йын уыди ныфсы хос?

Æрмæстдæр – бæх: «Уæртæ ма бастæй баззад бæх/ Мæ кæрты – /Иу дæр æй нæ комы...» Уый дын дзы уæрст! Бæхы ничи бакуымдта, иууылдæр ыл сæхи атигъ кодтой, азмæ нывдæттæгмæ æрхауди. Ахæм ма дзы бæх уа?!

Уæдæ чи уыдысты уыцы дыууæ – уыцы бæх æмæ лирикон хъайтар, Дунесфæлдисæгæй ахæм лæвар кæмæ æрхауди уый? Æмдзæвгæйы кæрон автор

> Æз уыдтæн... уыцы, Уыцы 'взæр! Мæ бæхы ном та хуынд Поэзи.

«Йæ бæх – /Йæ ардбахæрд, йæ кæлæн, /Йæ бæх – йæ мулк емæ йæ дин, /Йæ бæх – Йæ Поззийæн снывонд кодта йæ царды бонтæ емæ йе сфелдыстад Малиты Васо. Æмæ йе уацмыс «Фестаг емдзевге» у евдисен Васойы стыр аивадон курдиатæн. Поэт ам ергомей ердзырдта ердзон курдиаты бæрзонд нысан емæ берныл.

Хицæнæй зæгъын хъæуы ацы æмдзæвгæйы æвзаг æмæ йæ аивадон мадзæлтты тыххей. Романтикон дзырдыуаг – «ардбахæрд, кæлæн, дин, цард, мæлæн, цыбыр, даргъ фæндаг, фыдæх, амонд, æрра туг, барджын, дугъ, ныфс æмæ стъалыйы æмбал, хъысмæт…» Хуымæтæг ирон ныхæстæ, фæлæ сæ поэты дæсныдзинады фæрцы рауадис диссаджы алæмæтаг бæхы æмæ лирикон хъайтары сурæттæ.

Уæдæ йæ аивадон мадзæлттæ: бæхы æрфыст, метафорæ, абарст, олицетворени – удджын кæнын, фæлхатæнтæ, бирæ стъæлфыгтæ, хъæрон хъуыдый- едтæ – æвдисæн сты поэты курдиат æмæ йæ аивадон гæнæнтæн.

Æмдзæвгæйы кæронбæттæны поэтикæйы тыххæй Хъазиты Мелитонæй хуыздæр зæгъæн нæй: «Ам, ацы æмдзæвгæйы, чиныгкæсæджы зæрдæ, фыццаджы-фыццагдæр, æлхæны фæлгонц; уый йын дæтты уæлдай тых, адæймаджы удмæ йæ хæстæгдæр чи кæны, ахæм ирд æнкъарæн».

Ахæм у Малиты Васойы поэтикон дзырды ахадындзинад, уымæн æмæ поэты курдиат уыдис æрдзон, хуымæтæг, адæмæн – уарзон. Уымæн æмæ поэт бæрнон цæстæй касти йе сфæлдыстадон архайдмæ, ирон дзырдаивадмæ.

МАЛИТИ Васо СУРХВАЗÆ ФÆТКЪУТÆ

РАДЗУРД

– Гъей, хуарз адæм! Фæткъутæ, сурхвазæ фæткъутæ!

Фанерæй конд зæронд цумæдани сæр лæудтæй игонæй.

Æ тæккæ идзаг адтæй сурхвазе феткъутей. Æ фарсме тæрази тæбæгътæй еуеми фæткъута, иннебал ба - гири. Уазамонæнтæ, хилæгæнагæ дууæ уасæнгей хузæн, лæуунцæ кæрæдзей æмних. Сæ уæлгъос ба лæууй Сандир. Æ зæронд къепкæ уота минкъий ай, ама а сари тенкабæл туххæйти хуæцуй; æ уæле ба, сауæнгæ æ фадигъолтæмæ ка хъæртуй, уæхæн дæрдгун пъелито, бемпегхалей уафт бæзгин хъурбæттæн ибæл баслæхъау æнгон тухт, æ къæхтæбæл сæрдигон туфлитæ.

Æрæгвæззæги уазал мегъæ æхе базарбæл æруагъта.

Сандир бафæлладæй еу рауæни лæуунæй. Æ астæуистæг инод рист кæнуй, цума си индис ниббадтæй, уоййау.

Къехтеме уазал гъаруй. Уинуй, е фарсме гъединдзе ема боден ци рацерге силгоймаг уейе кенуй, е дер ехеней ниггокъа 'й. Усмей-усмеме е дууе цъумур къохемей е фийсерфен е фийме исесуй ема е уомел хиррит райгъусуй.

Æмæзмæлд кæнунцæ Сандири фæламбулайти адæм. Базар мудибиндзити катайаг æмæзмæлд кæнуй. Дув-дувæй ести бæлвурд дзубанди равзарæн нæййес.

Æнтъуснæг бонигъæдæ унгæг æрхун æфтауй Сандири зæрдæбæл, æвæдзи, уардзæй. Фæззигон арв къæрт фæууæд, æндæр ин банцайæн ба нæбал фæууй. Лæги сагъæсау æнкъард сæлфунæг. Мæнæ кадæр æрбацæуй зонтикки буни. Сандир æ армитъæпæн цидæр корæгау размæ ракодта, арвмæ искастæй. Нæ, нерæнги нæма уаруй. Фæззигон бон цубур æй. Изæри ба 'й фæстæмæ цæун гъæуй æ райгурæн гъæумæ. Фал ку неци рауæйæ кæна, уæд....

Æ катайæнгæс цæстингас адæмбæл рахæссуй. Федеуæги гъæр никкæнуй:

– Фæткъутæ, лæвар фæткъу-

Мæнæ еу зæронд уосæ комкоммæ 'рбацæуй Сандири 'рдæмæ. Цæстифæнникъулди бæрцæ нифс иссугъдæй Сандири зæрди. Фал уайтæккæдæр фæстæмæ æрминæг æй.

Зеронд уоси сау даресме кесгей, енахур зердрист арцау рахизтей е уоди. Æнеменге, сау даруй...

Æвæдзи, æ фурттæй ескæбæл. Æма æ цæститæбæл рауадæй: фæццæунцæ мæрддзогойни адæм. Фæццæунцæ ема фæххæссунцæ сау киридзаг æнамонддзийнадæ... Адæм федар æнцæ, æндæра 'й куд бауорæдтонцæ сæ усхъитæбæл? Кутемæй?

- Сӕ килӕ цӕй аргъ ӕй?
- Мæ мади хай, дæуæн сæ асландæрбæл ратдзæнæн. Æдеугурæй дууæ тумани.

Зæронд уоси фæлорс цæсгони æнæнимæдзæ æнцъулдти уойбæрцæбæл гъигæдзийнадæ бафеппайæн ес, æма Сандирмæ уотæ кæсуй, цума е адæймаги æнæкæрон хæлардзийнади нисан æй. О, фудуарзт тæрегъæди хузæн æй.

- Финддæс соми, фулдæр мæмæ нæййес, мæ хор.
- Мæ мади хай, дзæнæти ка зайуй, уæхæн фæткъутæ 'нцæ. Исахуадай си, дæ хуарзæнхæй, – Сандир минкъий хиринкъай æвзаги циргъбæл исиста фæткъуй æртæтегъон кардех æма 'й уосæмæ бадардта.
- Арфиаг уо, æруагæс ми кæнуй. Æхсæрдæс соми.
- Уæхæн фæткъутæ некæми иссердзæнæ. Дууæ туманебæл килæ лæварау æй

Саударæг уосæ рацæйцудæй фæткъутæйдзаг цумæдани цорæй.

- Æвддæс соми! æ фæдбæл гъæр кæнуй Сандир, фал зæронд уосæ нæбал æрлæудтæй.
 - Æхсæрдæс соми! Раздæхæ!

Цума æгириддæр неци игъосуй, цума æппундæр неци уинуй, уоййау, адæмбæл æхе къуæрдтитæгæнгæ, сæргубурæй идардæй-идарддæр цæуй саударæг. О, еци бон уæлмæрдтæмæ уотæ цудæй æ мадæ дæр. Æрмæст уомæн æ дæлагистæбæл хуæстæнцæ дууæ уоси... Æнахур тухæ æ медбунатæй фенкъусун кодта Сандири. Æхуæдæг дæр æй нæ балæдæрдтæй, æнæзонгæ уоси фæндаг куд æрæхгæдта, уой.

– Игъосай, нæ мади хай...

Æ дзубанди кæронмæ дæр нæ фæцæй. Æхсгæ дорау ибæл исæмбалдæй зæронд уоси цæстингас, – уæззау æма æнтъуснæг. Фал Сандир нæ рартаста, æ цæстити æвеппайди ферттивдæн ци нисанеуæг адтæй, уой. Илгъ æви фудæнхæ?

 Биццеу, мæ мæгурбæл мæ ниууадзæ, – сабур æма лигъстæгæнæгау загъта фæсос гъæлæсæй зæронд уосæ:

– Ниммæуадзæ?

Æнахур унгæгдзийнадæй Сандири хорхи хæтæлтæ радунстæнцæ. Зин комидзагау ниннихъуардта æ сæтæ.

- Хуарз уосе, - цеуен, - тагъдтагъдей исдзурдта Сандир, - цеуен, зегъун, левар еу киле хессе! Еунег къапекк дер ме не гъеуй. Герр, еу адемихатт дер не ан? Цеуен, цеуен, де хуарзенхей.

Зæронд уосæ æнæууæнки каст кодта Сандири цæсгонмæ.

Уæдта е 'уæнгтæ куддæр æрбанцъулдтæ кодта фæттæрсæгау, фæстæмæ еу къахдзæф ракодта æма бабæй Сандири цæститæмæ комкоммæ нимдзаст æй.

- Ке дæ, е дин дæ хортæй бафсæдæд.
 Арфиаг уо...
- Ма мæ бафхуæрæ, исервазтæй Сандири хъурæй, ма мæ бафхуæрæ! Æви махæн ба мадтæлтæ нæййес! Цæуæн!

Зæронд уосæ гъавгæй ранæхстæр æй æ фæдбæл. Уæйæгæнæг фæткъутæйдзаг тæбæгъ барæнтæй исиста æма 'й нивгæдта бæзгин брезент дзæкъоли.

– Дæ сувæллæнттæн мæн номæй...

Фал зæронд уосæ æ бунатæй æзмæлгæ дæр нæ фæккодта.

Æ къох зир-зиргæнгæ æрæнцадæй цумæдани æвæрд уазал фæткъути лигъз бауæрбæл. Æ къох фæстæмæ ку исиста, уæдрæзи сæрбæл æнцъулдтæй байзадæнцæ – дууæ тумани.

- Ду дæр, мæ хор, дæ зæрди дзæбæхæн нæ лæууис ами аци уазал бони. Райсæ дæ фæткъути аргъ.
- Мæнæ мардæрцуд! сонт гъæр фæккодта Сандир. Æнæгъæнæ Иристонбæл мæ ходуйнаги гъæр ку нæ райгъуса!

Мæнæ æ цормæ æрбалæуунцæ дууæ хуæрзарæзт силгоймаги. Сæ еу инней дæлагис æ цонг бацавта. Сæ цубур къобæлттæбæл æрæздухстæнцæ цидæр сирдти зинаргъ цæрттæ. Бæрзонд реутæбæл æнцойнæ кæнунцæ сирдти стъигъд къембуртæ. Æгас цума æнцæ, уотæ æрттевунцæ сæ цæститæ. Силгоймæгтæ 'нцæ фазæнтти хузæн. Цæбæлдæр сосæггай дзубанди кæнунцæ, гъæрæй ба ходунцæ.

Æ рæзти ку райевгъудайуонцæ, уомæй фæттæрсгæй, фал цума уони уингæ дæр нæ кæнуй, уотæ бабæй нæуæгæй нигъ-

зите ех фестаденце. Æ астеу ентъуснег рист кенуй. Не, сувелленттеме ревед армей фестеме раздехенветке неййес: енгъелме име кесунце.

Идзаг цумæдани хæццæ сæ хæдзари къæсæрæй ку рахизтæй, уæд ма æ фæдбæл гъæр кодта æ сæйгæ хуæрæ Зариффæ.

Сандир, горæтæй мин булкæ...

Мæгурæг, æ дзубанди кæронмæ нæ фæцæй... Зæрдæскъунæг хуфæгæй басор æй, æ бон исуолæфун дæр нæбал адтæй...

«Æрласдзæнæн, æрласдзæнæн...»

– Фæткъутæ! Фæткъутæ!

Æнгæрон имæ неке цæуй. Рæзæ неке æлхæнуй. Уæртæ еци лæг нартихуари инсад дууæ голлаги уайсахатдæр æрбауæйæ кодта, нур ба райхалдта æртиккаги комбаст...

Тугьд тагьд фæууодзæй... Нæхеуонтæ фæууæлахез æнцæ!...

Раст дзорунцæ еци силгоймæгтæ. Мæн æнгæрттæй дæр беретæ рандæ 'нцæ тугъдмæ... Мæн Даргъ Къохи станцæй фæстæмæ раздахтонцæ, гуппитæ æма æсхуститæгæнгæ. Аци дзедзедаймæ, дан, неке кæсуй. Нæ балæдæрдтæн. Гъæдæбæл мæрахезун гъудæй.

Фал сувæллæнттæн дæр нана еунæгæй ци ракодтайдæ?..

Еци силгоймæгтæ дæр цæрунцæ æма мæн мадæ дæр цæруй!

Ухх! Гæггоги айкæй рантæсгутæ! Сумах ей кæцæй зонетæ, мæ фидæ гвардий сержант ке ей, уой... Тугъдей ку ерездæха, уед ей феууиндзинан!..

Изæрмелтæ сæхе ниллæггомау æруагътонцæ горæти сæрмæ.

Кæмидæр, уæртæ еци æврагъи фæскъилдун байзадæй æ райгурæн гъæу. Æнгъæлмæ имæ кæсунцæ сувæллæнттæ. Æвæдзи, син сæ мадæ зæрдитæ æвæруй...

 Дессаги фæткъутæ! Ка нæ си балхæна – фæсмойнаг фæууодзæнæй! Тагъд нæхемæ цæугæ кæнун!

Неке игъосуй Сандирмæ... Базари адæм минкъиййæй-минкъийдæр кæнунцæ. Æ астæу æнтъуснæги рист кæнуй. Иристони хуар не 'рзадæй. Сор дунгитæ басугътонцæ зайæг халæ... Зæнхæ нискъудтæ 'й. Сæ фæткъутæбæл нурмæ фæййаурстонцæ, хъазардæрбæл сæ рауæйæ кæндзинан, зæгъгæ... Сувæллæнттæмæ ма ци цæсгон равдесдзæнæн?

...Еци æхсæвæ дунгæ æбуалгъ ниуд кодта. Кæцæйдæр игъустæй æнахур маргъи тæссаг уасун... Сандир бадтæй æ сæйгæ æнсувæр Хасани уæлгъос. Æ мадæ хæкъурццæй кудтæй. Дунгæ ба еци зæрдунгæг ниуд кодта... Бонæрдæмæ ба æ цардæй рахецæн æй æ еунæг æнсувæр...

– Фæткъутæ! Сурхвазæ фæткъутæ!..

«Нæ, гъæумæ уотемæй фæстæмæ раздæхæнвæткæ нæййес. Уæдта еунæг булки аргъ ку рауæйæ кæнидæ æ фæткъутæй... Фæстаг хатт ма Хасан агурдта харбуз... Æнгъæлмæ имæ кæсунцæ е 'стонг бийнонтæ. Иннетæн неци æй, се 'хсæвæ бабæй картоф æма наси хуæрдæбæл дæр рарветдзæнæнцæ, фал Зариффæ, Зариффæ!»

Æрталингæ 'й. Æнахур аууæнттæ дууердæмæ кæнунцæ Сандири цорти. Æ фарсмæ силгоймаг æ гъæдиндзитæ æма бодæнтæ æфснайуй уорс баркъий. Базар ихæлуй. Сандир балæдæрдтæй: æ бийнонтæ фудæнгъæл фæцæнцæ æма ма фæстаг хатт изæрдалингти уазал фæлми ниййазæлдæй æ унгæг гъæлæс:

Гъей, хуарз адæм! Балхæнетæ сурхвазæ фæткъутæ!..

Тугъд цудæй Берлини бунмæ...

Æхца фелваста æма сæ зæронд уоси къохи фæссагъта.

– Ма мæ æфхуæрæ, хуарз уосæ.

Æвеппайди Сандир бафеппайдта: саударæги цæститæ адтæнцæ уомæл. Цума асæй дæр фæмминкъийдæр, февзуддæр æй, уотæ имæ фæккастæй.

Арфиаг уо, боз ден де леварей.
 Ме еунег тугъдей уеззау цефтей исездагъдей.
 Сейгедони хуссуй, феййервездзей еви не, е дер дууебел ей. Не зонун...

Кæронмæ æ загъд нæбал фæцæй. Цæхгæрзилд фæккодта æма тагъдтагъдæй фæннæхстæр æй. Адæми 'хсæн раги фæййаууон æй, уæддæр ма Сандир ба æ фæсте сæццæкæсæ кодта.

О, мæрддзогойни адæм цудæнцæ æ фæдбæл... Сандир лæдæрдтæй: дигорон æгъдаумæ гæсгæ фидæн æхе бæдолæбæл кæун не 'нгъезуй.

Æма æ фиди бæсти хæдзари хестæрæн æхуæдæг байзадæй.

Бæргæ æхе уорæдта, фал æй æ цæстисугтæ ба нæ фарстонцæ, гъæуама æ цæститæ сор адтайуонцæ. Сосæни мæйи, фурæдонугæй фæркитæ ка хауй, уæхæн зæнхи хузæн сор. Сор, æ цæстисуг никкалун ка нæ фæффæразуй, еци арвау. Мæрдзогойнæ цудæнцæ. Æносæй даргъдæр ниццæй гъæуæй уæлмæрдтæмæ фæндаг...

Е дууж анзей размж адтжй зумжги... Сж хждзарж син немуц басугътонцж...

Изæрдалингтæ кæнуй.

Фæткъутæ уæйæгæнæг æ мæтæйдзаг цæстингас адæмбæл рахæссуй, уæдта бабæй федогау нигъгъæр кæнуй:

 Гъей, хуарз адæм! Æлхæнетæ! Мудей адгиндер феткъуте, бере меме небал байзадей, елхенете! гьæр кодта адæми 'хсæнмæ: «Фæткъутæ! Сурхвазæ фæткъутæ!»

Силгоймæгтæ æ цори æрлæудтæнцæ. Сæ еу цумæданæй еу фæткъу исиста æма имæ æ листæг цæститæй ракæсæ-бакæсæ кæнуй.

– Сӕ килӕ цӕй аргъ ӕй?

– Лæвар, мæ хуæртæ. Дууæ тумани. Шехерезади рæзбунæй ласт æнцæ.

– Е ба кæми æй?

- Фестæгдзæуæг имæ нæ цæуй, бæхгин ба имæ хъæртгæ нæ кæнуй.

Силгоймæгтæ билæскъелæ худт бакодтонцæ.

- Ами цъухæй рæвдзæ 'нцæ, адæми цæмæй нæ сайунцæ, уæхæнæй син неци ес.
- Кæд уæ нæ гъæунцæ, уæд уæ фæндаг идарддæр даретæ.

Силгоймæгтæй еуей реубæл сирди къембур æнахур змæлд бакодта.

– Спекулянт! Æз дин дæ бунат иссерун кæндзæнæн, уæхæн гурумухъ ку уай, уæд. Дæу æнгæрттæ тугъди будури байзадæнцæ, ду ба, уру, ами адæми сайис!

Силгоймæгтæ æ цорæй рацудæнцæ. Фал æвеппайди, æбуалгъ тасæй фестъæлфæгау сæ сæртæ фæстæмæ æмзилд фæккодтонцæ: сæ фæсте гъæрæй къæлкъæл кодта Сандир.

 – Цæбæл ходис? – бафарста 'й, æгæрон æнæуинондзийнадæй æмрезæги ка ризтæй, еци гъæлæс.

 Уой мæхуæдæг зонун, – бустæги æдухст хузæй син дзуапп равардта фæткъутæ уæйæгæнæг. Нæ, нæ зудта Сандир, æцæгæйдæр цæбæл худтæй, уой. Уотид, æррæстæ... Еци бонæй фæстæмæ æ гъæлæсидзаг фиццаг хатт ниххудтæй. Фал цæмæн, уой нæ балæдæрдтæй...

Къæхтæмæ уомæл гъаруй. Æнгулд-

ESCOUNT

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ». Сæйраг редактор: САКЪИТИ Бариси фурт Эльбрус.

Газет исаразæг æма уадзæг: РЦИ-Алани мухури æма дзиллон коммуникацити гъуддæгути фæдбæл Комитет. 362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Димитрови гъæунгæ, 2. Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл проспект, 11, 6-аг уæладзуг. Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00. E-mail: gazeta-digora@inbox.ru. Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru.

Газет регистрацигонд жй бастдзийнади, хабархжссжг технологитж жма дзиллон коммуникацити сфери Федералон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ №ТУ15-00141, 2017 анзи 14 апърели. Газет мухургонд жрцуджй АБÆ «Рауатъдадж «Хонсайраг регион»-и. 357600, г. Ессентуки, гъжунгж Никольская, 5а.

Газет цæуй къуæре еу хатт – геуæргибони. Рафинсуни индекс: 73946. Тираж 950. Заказ № 342. Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа – 17.00; 17.02.2023.

Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 17.02.2023.

Нæ газетæй ист æрмæгæй пайда кæнун æнгъезуй, нæ редакций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист ке æй, е.

Финстатута, къохфинстита, хузтан рецензи на даттан, уадта са автортама дар фастама не 'рветан. Газети ци армагута рацауа, уонабал барнондзийнада хассунца са авторта.